

Roman Gieroń

**PROCESY KARNE W SPRAWIE PRZESTĘPSTW OKUPACYJNYCH POPEŁNIONYCH
PRZEZ CHŁOPÓW WOBEC ŻYDÓW W WOJEWÓDZTWIE KRAKOWSKIM WSZCZĘTE
PRZED SĄDAMI SZCZEGÓLNYMI I POWSZECHNYMI W LATACH 1945–1950**

Promotor: ks. prof. dr hab. Jan Szczepaniak

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Przedmiotem tej pracy będą procesy karne w sprawie przestępstw okupacyjnych popełnionych przez chłopów wobec Żydów w województwie krakowskim wszczęte przed sądami szczególnymi i powszechnymi w latach 1945–1950, w oparciu o akta powojennych spraw karnych wytoczonych na podstawie dekretu PKWN z 31 sierpnia 1944 r. Ponieważ jedną z grup skazywanych za przestępstwa okupacyjne byli chłopci biorący udział w obławach lub wydający w ręce okupanta ukrywających się Żydów zdecydowano się przeprowadzić źródłową rekonstrukcję przebiegu procesów karnych z uwzględnieniem specyfiki im towarzyszącej. Przebadane zostaną poszczególne czynności procesowe, okoliczności oraz osoby biorące udział w sprawach karnych z lat 1945–1950 od zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa i wszczęcia postępowań przygotowawczych, następnie poprzez postępowania sądowe przed I instancją, aż do wniesienia środków odwoławczych. Analizie zostanie poddane orzecznictwo sądów powszechnych, surowość wymierzonych kar. Scharakteryzowani zostaną odpowiadający za przestępstwa okupacyjne podsądni.

Kwestia postaw Polaków wobec Żydów podczas Zagłady obecna jest w historiografii od dawna. Słabo zagospodarowanym polem badawczym w odniesieniu do przebiegu Holokaustu i reakcji chłopów była wieś. Temat rozprawy sprowadza się do pytania: na ile zachowane akta postępowań z dekretu „sierpniowego” są wiarygodnym i wartościowym źródłem do badań nad relacjami polsko-żydowskimi na wsi. Przy wyborze konkretnych spraw wzięto pod uwagę przede wszystkim następujące kryteria: ofiary (Żydzi w rozumieniu niemieckich przepisów okupacyjnych), sprawcy (chłopi) oraz rodzaj popełnionego przestępstwa (przestępstwa okupacyjne). Jako chłopów uznano osoby posiadające ziemię, a więc rolników w dzisiejszym tego słowa rozumieniu, oraz ludność dwuzawodową, np. nauczycieli, urzędników czy robotników mających własne, nawet małe gospodarstwa rolne. W

analizowanych materiałach zostaną usunięte dane osobowe podsądnych i świadków. Operowanie nazwiskami nie wydaje się nawet w tym przypadku konieczne, gdyż chodzi bardziej o uchwycenie pewnych ogólnych zjawisk, a nie losów konkretnych osób.

Bazę źródłową niniejszej rozprawy stanowią źródła zdeponowane w archiwach krajowych. Praca składa się z czterech rozdziałów: jednego wstępnego i trzech zasadniczych. Zastosowano metodę analizy i syntezy. Ponieważ przestępstwa okupacyjne naruszały zasadę określającą zakaz retroaktywności prawa, w pierwszym rozdziale przedstawiono kontekst historyczny i uwarunkowania stworzone przez niemieckiego okupanta na badanym terytorium. Omówiono również zamierzenia i regulacje prawne odnoszące się do ścigania przestępstw związanych z wojną i okupacją. W kolejnym rozdziale przedstawiono zagadnienie właściwości organów ścigania, kwestie proceduralne oraz ukazano w jaki sposób przebiegało postępowanie przygotowawcze: od zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, przez prace operacyjną i śledczą, po przygotowanie materiału procesowego. Omówiono postępowania, które zakończyły się umorzeniem. W trzecim rozdziale scharakteryzowano oskarżonych. Przedstawiono zarzucane im przestępstwa oraz czas, miejsce i inne okoliczności ich popełnienia. Ukazano również ich linię obrony. W ostatnim rozdziale omówiono sądy szczególne i powszechne przed którymi toczyły się analizowane postępowania karne. Opisano skład orzekający oraz przebieg rozpraw głównych. Przedstawiono sędziowski wymiar kary wraz ze szczegółowym omówieniem uzasadnień wyroków. Poruszono okoliczności i sposoby złagodzenia represji karnej za ten rodzaj przestępstw. Na koniec ukazano wpływ orzecznictwa Sądu Najwyższego na analizowane wyroki. Wyniki przeprowadzonych prac stanowią cenne źródło do oceny akt postępowania karnych jako dokumentacji do badań nad stosunkami polsko-żydowskimi.

Kwałków 22.02.2019

Roman Gienon

Roman Gieron

**THE CRIMINAL TRIALS OF THE OCCUPATION CRIMES COMMITTED BY PEASANTS
AGAINST THE JEWS IN CRACOW PROVINCE THAT WERE BROUGHT BEFORE
BOTH PARTICULAR AND COMMON COURTS IN 1945–1950**

Thesis Supervisor: ks. prof. dr hab. Jan Szczepaniak

Summary

The subject of my doctoral dissertation is the criminal trials of the occupation crimes committed by peasants against the Jews in Cracow Province that were brought before both particular and common courts in 1945–1950. The dissertation concentrates on detailed reconstruction of the course of August trials. Due to the fact that one of the groups sentenced for crimes were the peasants who were involved in the raids or releasing to the invader hiding Jews, it has been decided that particular trial actions, circumstances and people in question would be monitored. People who took part in the criminal cases in years 1945–1950 would be questioned as well as every other aspect starting with notifying about the offense and the initiation of preparatory proceedings through court proceedings before the 1st instance, finishing with bringing letters of appeal and further fate of convicted. Judicature of common courts and harshness of punishment will be analyzed. The accused defendant responsible for the crimes will be in great detail described.

The issue of the attitudes of Poles towards Jews during the Holocaust is present in the historiography for a long time. Poorly developed field of research in relation to the course of the Holocaust and the reaction of peasants was the village. The overriding goal of this dissertation is to solve the dilemma of the credibility of the materials used in courts created as a part of August Decree postwar trials. When choosing specific issues were taken into account mainly the following criteria: the victim (Jews within the meaning of the German occupation regulations), the perpetrator (peasants) and the type of crime committed (the crime of occupation). As the peasants were considered people with the land, so farmers in today's sense of the word, and farming occupations, eg. teachers, officials or workers with their own, even small farms. In the analyzed material personal defendants and witnesses will be removed.

Operating with names does not even seem necessary in this case because it is more about capturing some general phenomena, not the fate of individuals.

The source base of this dissertation includes sources deposited in national archives. The whole structure of my dissertation has been divided into four chapters: one initial and three essential. The first chapter discusses the historical context and the conditions created by the German occupiers. Moreover, this section presents the law regulations relating to war crimes and occupation as well as procedural differences relating to ongoing criminal proceedings in terms of crimes from the August Decree. The next chapter characterizes law enforcement bodies and preparatory proceedings. The third chapter discusses the accused and their acts. The fourth chapter was intended for the presentation of courts, lawsuits and judgments. The results of the conducted research constitute a valuable source for the evaluation of files of criminal proceedings as documentation for research on Polish-Jewish relations.

1 grudnia 22.02.2019

Roman Gienon